

#1

אחרי כמה שנים של מלחמה כבר שכחנו מהמלחמה. שכחנו שזה מצב, שזה מצב חיצוני לנו. חשבנו שככה זה, שהמלחמה היא האוויר שאנחנו נושמים, וידענו שהוא חונק אותנו, אבל לא הכרנו כבר אוויר אחר. כל מי שיכול היה לעזוב עזב. אנשים נדחסו למטוסים, שילמו כל סכום שרק יכלו כדי לעוף מפה, ועם כל גל כזה שאלתי את עצמי אם ללכת, אם להישאר. כל פעם היתה לי סיבה אחרת לא ללכת. הגבולות נסגרו ונפתחו לסירוגין, וכל פעם היה משהו. בהתחלה קיבלתי עבודה טובה לכמה שנים. היו אז עבודות טובות עוד. היה נראה לי בזבוז לעזוב, אמרתי, אולי לא יהיה צריך. אחרי שנתיים בעבודה התאהבתי במישהו, פתאום היתה סיבה להישאר, החיים נעשו כמעט יפים, לרגע. אחר כך טיפלתי בהורים שלי כמה שנים, קברתי אותם, נשארתי לטפל בדירה שלהם, בכל החפצים. זה היה מתיש. מה שיכולתי למכור מכרתי, בגרושים, ואת השאר השארתי ברחוב, על המדרכה. הכל נעלם בשניות. אנשים היו צריכים אז כל דבר. חשבתי שתיכף אסתלק, רציתי להקל על עצמי. הרחובות הפכו לאיים של זבל, של אלו שנסעו. איכשהו לא נסעתי. עכשיו גם אני אדם כזה, שצריך כל דבר.

#2

קודם הם סגרו את השערים בלילה ואחר כך גם ביום. השעות שבהן יכולתי להיכנס לעבוד הלכו והצטמצמו. חיכיתי בשמש, הרבה שעות, כדי להיכנס רק ליום עבודה קצר, במפעל האבן. הבן שלי עבד גם, היה נכנס איתי אבל לוקח עוד הסעה למדבר ועובד כל היום במחצבה. לא עבדנו יחד, אבל הייתי חושב, הוא שם, מחבר את ווי הברזל, את השלשלאות שמושכות וגוררות את האבן, ואני פה, דואג לחיים שלהן, שהאבנים יהפכו לבית. לא הבית שלי, אבל לפחות בית. בתקופות הטובות היו נותנים לנו להביא את הכלים שלנו, הכלים שאבא שלי הביא לי, ואבא שלו הביא לו. אבל אחר כך גם זה לא, והייתי עובר בבוקר במחסן, וחותר על השוקית ועל הפטישון, ואיתם הייתי עובד, ומחזיר בסוף היום. כל יום אחרים, מה שהיה על המדף. זה לא היה שלי, אבל לפחות עבדנו. ככל שהתקדמה המלחמה נהיה ברור שהם לא רוצים אותנו שם יותר. היו מביאים אותנו רק כדי שנלמד את העובדים שהגיעו אז ממקומות רחוקים, נלמד אותם את העבודה. זה היה משפיל, אבל גם זו היתה עבודה. ואז הם החליפו אותנו. ואותם החליפו המכונות. את יודעת, לפעמים במפעל חותכים את האבן, ובחתך

מוצאים חורים כאלה, כמו של גבינה בסרטים מצוירים. זה אבן לא מספיק יפה. מוותרים עליה. לפעמים היינו לוקחים חלק ממנה הביתה, לרצף משהו חסר, או סתם ליופי. כשכבר לא נתנו לנו להיכנס לעבוד הייתי יושב בבית ומסתכל על החתיכות האלה שאספתי כל השנים. נהיה לי מוזיאון כזה. של דברים שלא צריך.

#3

הכי קשה היה להרדים את הראם. היינו רגילים לחיות שמתות מהגלים של החום, שהלכו והתגברו, ולכאלו שהחיים שלהן קצרים גם ככה. למדנו לא להיקשר. בכלל, כשמטפלים בחיות לומדים לא להיקשר יותר מדי. הן נהיות חולות, הן מתות מדברים מוזרים, ולפעמים גם את זה שצריכה להחליט בשבילן מתי זה נגמר. מוזר להחליט בשביל מישהו אחר מתי החיים שלו כבר לא שווים את זה יותר. את הסבל. את הכסף. פתאום המאזניים אצלך, ואת שוקלת, ומחליטה. הרבה חיות מתו גם בהפצצות, או מהחומרים שנשארו באוויר אחריהן. זה דברים שמתרגלים אליהם. אין סיבה להיקשר לבנות יענה. משהו זה אצלי כשנעשה ברור שעוד מעט לא נוכל להאכיל אותן בכלל יותר. הן כבר אכלו מזון מאיכות ירודה, שאריות ותרומות חצי רקובות וכל מיני תחליפים. אבל אז גם זה נגמר, וידענו שנצטרך לתעדף ביניהן, ולהתחיל להרדים, בקבוצות. ערב אחד חזרתי הביתה והבן שלי שאל אותי, כאילו בלי הקשר, ממי יהיה לי הכי עצוב להיפרד. הבנתי פתאום שהוא הקשיב לכל השיחות הקטנות שלי בטלפון, שהוא יודע בדיוק מה קורה. נראה לי שאם אנשים היו צריכים לנחש, הם היו חושבים על קופים. אין דבר יותר עצוב מלהרוג אורנג אוטן, נגיד. הוא נראה כמו אבא. כמו חבר. או אנטילופה. היא אצילית, ואיכשהו אנושית, ונראית כמו ציור. כל חיה מואנשת בדרך אחרת, ולפי זה אנחנו אוהבים אותן. לי היה עצוב הראם. הוא גדול כזה, ומגושם. צריך לירות בו מרחוק את החץ. הוא נפל כבד, ונהיה ענן של אבק חום סביבו. זה הרגיש כמו ציד. אני עובדת בגן החיות הזה מגיל 15. הייתי מנקה את הכלובים בחופש הגדול. אחר כך למדתי להיות מטפלת. עכשיו אני ציידת.